

**1970 - 1971 ADALET YILININ BAŞLAMASI DOLAYISIYLA 7
EYLÜL 1970 PAZARTESİ GÜNÜ YAPILAN TÖRENDE
YARGITAY BİRİNCİ BAŞKANI FERRUH ADALININ
KONUŞMASI**

Sayın konuklarımız, Büyük Milletimizin faziletli hâkimleri,

Sayın arkadaşlarım,

Bu yıl 6 Eylülün Pazar gününe rastlanması dolayısıyla Adli yılın açılışı törenini bugün yapıyoruz. Hâkimlerimizin, Cumhuriyet Savcılığımızın öğülmeye değer çalışmalarıyla geçen bir adalet yılını daha geride bırakmış, her bakımdan çeşitli ve güçlü sorunları kapsayan yeni Adalet yılına girmiş bulunuyoruz. Yeni Adalet yılına girerken geçen yıl içinde sonsuzluğa göçen feragat sembolü hâkimlerimize, Savcılarımıza, Hak ve Adalet hizmetinde yer almış meslektaşlara, Adalet görevlilerine, özellikle rahatsızlandığını sezdiği halde genel kuruldaki takrirlerine devam ve görevi başında vefat eden çok çalışkan üye Yardımcımız Nihat Tokuz'a Tanrıdan rahmet dilerim.

Hayatlarının en verimli yıllarını adalet hizmetinde harcamış bulunan Ticaret Dairesi Başkanı Sıtkı Akyazan, İkinci Hükuk Dairesi Başkanı Kemal Ta, İkinci Ceza Dairesi Üyesi Nazif Başar, Üçüncü Hükuk Dairesi Üyesi Nezahat Görelî ve Üçüncü Ceza Dairesi Üyesi Cemil Millî arkadaşlarımız geçen Adalet Yılı içinde yaş haddi dolayısıyla aramızdan ayrılmış bulunuyorlar. Kanun hükmü gereği olan bu mümtaz ve güzide hâkimlerimizin, Yargıtay'daki faal hizmetlerinden ayrılmalarına üzüntü duymamak mümkün değildir. Bütün meslek hayatları, doğruluk ve feragat ile geçen bu sayın arkadaşlarımıza mesleğe olan hizmetlerinden dolayı Yargıtay ve şahsım adına şükranlarımı sunarım.

Sayın dinleyicilerim,

Anayasamızda, Devlet idaresi kuvvetler ayrılığına dayanmakta, Millet, egemenliğini Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili

organlar eliyle kullanacağı ilkesi bulunmakta ve 7 inci maddesinde de (yargı yetkisi) Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır denmektedir. Yargının kuvvetler ayrılığındaki önemi açıkça belli edilmiş, yasama yetkisi ile eşitliği belirtilmiştir. Nitekim 5 inci maddesinde (yasama yetkisinden) 7 inci maddesinde (yargı yetkisinden) bahsedildiği halde 6 inci maddesinde (yürütme görevinden) bahs olunmuştur. Yetki ve görevin hangi organlar tarafından yerine getirileceği aynı maddelerde açıklanmıştır. Kısa deyişle 5 inci ve 7 inci maddeler yetkiye, 6 inci madde göreve ilişkindir. Bununla beraber kuvvetler arasında dengeli çalışma ilkesi Anayasamız gereğidir. Yargı yetkisinin genişliğini ve bu bakımdan yargı organlarının büyük önemini bir kaç örnek vermek suretiyle belirtmek isterim. Türkiyede yayımlanan gazete, dergiler, Anayasanın 57 inci maddesindeki şartla ve (mahkeme kararı) ile kapatılabilir. Herkes, meşru bütün vasıtalarla faydalanmak suretiyle (yargı mercileri) önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir. Diğer bir deyimle yurttaşların can, mal, namus, şeref ve haysiyetlerinin korunması mahkemelerin güvencesi altındadır. Türklerin en şerefli hakkı olan vatandaşlık hakkının alınması kararlarına karşı yargı yolu açıktır. Bu hususta son söz yargındır. Belli seçimler, idarenin eylem ve işlemi, disiplin kararları yargı mercisinin denetimindedir. İdare, seçilmiş organları bir yargı mercii kararına dayanmadan görevinden uzaklaştıramaz. Şu bir kaç örnek yargı yetkisinin devlet idaresinde, kapsamının genişliğini ve önemini göstermektedir. Anayasamız, Türkiye Cumhuriyetini (Hukuk Devleti) olarak nitelemiştir. Hukuk Devletinin güçlü dayanaklarından biri (yargı yetkisi) dir. Türk Milleti adına yargı yetkisini kullanan bağımsız mahkemeleri hâkimler temsil ederler ve Anayasanın güvencesi altındadırlar.

Hâkimler, görevlerinde Anayasaya, kanuna, hukuka ve vicdanî kanaatlarına göre hüküm verirler. Hiç bir organ, makam, merci veya kişi yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere, hâkimlere, emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiye telkinde bulunamaz.

Hâkimler azil olunamaz. Kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz... Kanunî istisnalar dışında meslekten çıkarılamaz. Ancak bu kadar geniş yetki ve teminatı olan hâkimlerin o oranda sorumlulukları, ödevleri olacağından şüphe edilemez. Anayasanın 132 inci maddesinin bir anlamı da hâkimlerin tarafsız olmalarıdır. Tarafsızlık yalnız kararlarda, duruşmalar-

da değil duruşma ve mahkeme dışındaki davranışlarında da bahis konusudur.

Kanunda yazılı haller dışında (hiç bir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz), Anayasa hükmü hâkimlerin ödevleri arasındadır. Bu ödevin, yerine getirilmemesi yargı erkini olumsuz yönde etkiler.

Keza Anayasa, hâkimlerin kanunda belirtilenlerden başka genel ve özel hiç bir görev alamıyacaklarını öngörmüştür. Bu hüküm de hâkimlere ayrı ödev yüklemekte, hâkimliğin özelliğini ifade eylemektedir. Çağımızın bilimsel, sosyal hatta teknolojik ilerlemesini izlemek, kültür seviyelerini daha çok yükseltmek, akımların tez ve antitezleri hakkındaki bilgilerini çoğaltmak, demokratik ve sosyal düzenle ilgisi, uygunluğu, aykırılığı hususundaki bilgilerini daha fazla arttırmak durumundadırlar.

Anayasamızın 132 inci maddesi, hâkimlerin, hüküm verirken hangi ilke ve kurallara dayanacağını açıklamıştır.

Hâkimin uygulamalarda Anayasayı tümü ile mütalâa etmesi ve gözetmesi gerekir. Örneğin Anayasamızın temel ilkelerinden biri lâiklikdir. Lâiklik temel ilkesi karşısında (vicdan hürriyetinin) sınırı olacağı şüphesizdir. Hâkim bu hususu lâiklik ve vicdan hürriyetinin niteliğinden, bunların çağımıza kadar geçirdiği tarihsel safhalara dair bilgisinden, Anayasamızın hazırlığı sırasındaki konuşma ve gerekçelerden faydalanarak takdir eder. (Kanuna) ve (Hukuka) göre hüküm vermek, kanuna, hukuk kural ve ilkelerine bağlılığın ifadesidir. Hiç bir etki hâkimin vicdanî inancını sarsamaz. Hâkimin vicdanî inancına göre hüküm vermesi, Hâkimliğin en özel ve önemli niteliğidir.

Şu söylediklerimle, yargı yetkisini kullanan hâkimlere, Anayasa ile tanınan yetkiden, ödev ve görevlerinden, hâkimliğin bazı özelliklerinin bir kısmından özet olarak bahsetmiş oldum.

İnancıma göre şükranla anmak gerekir ki hâkimlerimiz, savcılarımız geleneksel tarafsızlıklarını korumuşlar, görüş ve düşüncülerinin Anayasa temel hak, ilke ve kurallarının korunması doğrultusunda bulunduğunu göstermişlerdir.

Sayın dinleyicilerim,

Hâkimlerin, geniş yetki ve vicdanî sorumluluğu büyük olan görevlerini zor koşullar altında yapmakta bulunduğunu açıklamak

isterim. Özellikle elverişsiz yerlerde bir kısım mahkemeler Adaletin önemi ile ölçülemeyecek niteliktedir. Araç ve gereç bakımından eksiklikleri vardır. Mahkemelerde düzenli bir kitaplık yoktur. Konut sorunu ile karşılaşılır.

Hâkimlik mesleğinin ve hâkimin, hiç bir memuriyet ve memur ile kıyas olunamayacak önemini, biraz evvelki yargı yetkisine dair konuşmamda belirtmiştim. Hâkim huzur içinde olmalı, oturduğu ve çalıştığı yer şerefi ve itibariyle uygun bulunmalıdır. Elverişsiz yerlerden başlamak üzere ve bir plân çevresinde hâkim konutları konusu ele alınmalı, mahkemeler Adaletin kudret ve önemi ile oranlı hale getirilmeli, araç ve gereç eksiklikleri tamamlanmalıdır. Unutmamak lâzımdır ki psikolojik bakımdan bazı maddî unsurlar, manevî unsurların bir nevi desteğini ve itimadın ilk basamağını teşkil eder. Hukuka, sosyal konulara ilişkin yayınlar hâkimlerin, savcılarının şahıslarına gönderilmeli ve Adalet Bakanlığı bütçesinde bu yolda bir bölüm ayrılmalıdır. Anayasanın 134 üncü maddesi, (hâkimlerin aylık ve ödenekleri (bağımsızlık) esasına göre kanunla düzenlenir) hükmünü koymuştur. Bu hüküm memurlar hakkındaki 117 inci madde hükmü ile karşılaştırılıp bu konuya eşit anlam verilmemelidir. Esasen Anayasada öngörülen yargı yetkisinin kapsam ve önemi böyle bir anlama yer vermez. Hâkim ödeneği bağımsızlık esasına göre düzenlenir hükmü, maddî bakımdan müfâhaza edilmemelidir. Bu hüküm yargı yetkisi ve hâkimlik mesleğinin özelliğinin gereğidir. Yargı organlarının en yüksek mertebesinde bulunan hâkimlerin emeklilikleri bakımından aleyhde fark vardır. Esasen ilke itibariyle Personel Kanunu dışında bulunan hâkimler için (yargı yetkisi) önemine uygun bir barem düzenlenmelidir.

Sayın dinleyicilerim,

Yurttaşların zorluğunu çektiği bir gerçeğe de kısaca değineceğim. Gerek kamu, gerek özel hukuk konularına ilişkin kanunlarımız hükümlerinin bazı hallerde açık ve seçik olmaması, eksiklikleri bulunması yurttaşlarca güç anlaşılmalara sebebiyet vermektedir. Yürürlüğe giren bir kanunda, kısa bir süre sonra çok kere değişiklik yapılması lüzumu hasıl oluyor. Kanunlar yurttaşları şu veya bu yönden ilgilendirmekte, onlara bir takım ödev ve görevler yüklemekte olduğuna göre yurttaşın bunları anlaması icap eder. Özellikle malî hükümleri kapsayan kanunlar halk için bir sıkıntı ve zorluk teşkil eder. Kanun, ilkesine uygun bir doğrultuya girinceye kadar, yanlış uygulamalar yüzünden yurttaş zararlara girer, vakit kaybeder, bir çok davaların konusu olur. Kanun hükmünün

açık ve seçik olmaması yüzünden merciler arasında yazışmalara sebebiyet verilir. Bir kısım kanunların ise sosyal bünyemize uygun olmadığı uzun süre sonra anlaşılır. Halkı yakından ilgilendiren, ödev ve görev yükleyen ve kamu düzenine ilişkin kanunlarımız ele alınarak konularına göre bünyemize uygun ve Anayasa doğrultusunda hazırlanmalıdır.

Sayın dinleyicilerim,

Her yıl Yargıtay'a gelen iş sayısı artmaktadır. Yargıtay, 1969 takvim yılında ceza ve hukuk toplamı 188276 iş ile karşılaşmış, bunun 172411 ini sonuçlandırmış, 1970 yılına 15865 iş devredilmiştir. 1970 yılının altı aylık döneminde ceza ve hukuka gelen işin toplamı 106763 e ulaşmış, bunun da 89849 u çıkarılmıştır. Ceza ve Hukuk Genel Kurullarına gelen işler bu sayıların dışındadır.

Mesai saatleri gözetilmeden feragatle olağan üstü bir gayreti yansıtan bu sayılar, Yüksek Hâkimlerin ve onların yardımcılarının nasıl yıpratıcı bir çalışma düzeni içinde bulduklarını gösterir. Bu yoğun çalışmaya çalışma yerlerinin elverişsizliğini de eklemek gerekir. Gerçekten Yargıtay binası rahat bir çalışma yeri olmaktan uzaktır. Bir Yargıtay Hâkimine ayrı bir oda verilememekte, ihtiyaçların bir kısmı yazışmalara, yapılan teşebbüslere rağmen gereği gibi ve zamanında sağlanamamaktadır. Yargıtay'ın ya bağımsız bir bütçesi olmalı veya Adalet Bakanlığı bütçesinde, Yargıtay'ın her bakımdan ihtiyaçlarını karşılayacak surette belli bir bölüm ayrılmalıdır. Yargıtay Konusunda geçen Adalet yılı açılış konuşmamda sözünü ettiğim bir yöne tekrar değineceğim. Her yıl nüfusunun çoğalması, ekonomik ve sosyal ilişkilerin artması, değişmesi, yeni kanunların yeni hükümler getirmesi, yeni iş ve davaların meydana gelmesine sebep olacak, iş hacmi her yıl artmakta devam edecektir. Ötedenberi olduğu gibi buna karşı daireler sayısının belirli sürelerde çoğaltılması yoluna gidilecektir. Ancak daireler sayısını artırma geçici bir tedbir olabilir. Başka memleketlerde daire ve Üye sayısı bu kadar çok olan bir yüksek mahkeme bulunacağını tahmin etmiyorum. Yargıtay'ın esas görevi, bütün yurtda kanunların bir anlamda ve şekilde uygulanmasını sağlamak, işi hukukî yönden incelemek olduğu halde arada üst mahkemelerin mevcut olmaması yüzünden maddî hukuk bakımından da gerekli inceleme yapılmakta ve bu hal gecikmelerin, iş birikmesinin aslı sebebinin teşkil etmektedir. Üst Mahkemeler (İstinaf Mahkemeleri) kurulmadıkça daire ve Üye sayısının bir noktada duracağı düşünülemez. Artırma zaruretinin önüne geçilemeyecektir. (İstinaf Mah-

kemelerinin) kaldırılmasından sonra geçen uzun sürede birçok değerli hâkimler yetişmiştir. Bu itibarla üst mahkemeler için kifayetli hâkim sayısının azlığı ileri sürülemez. İstinaf Mahkemelerinin kaldırılmasına sebep olan koşullar da bugün mevcut değildir. Bünyemize uygun ve bazı sakıncalar giderilmek suretiyle üst mahkemelerin kurulması mümkündür. Dolayısıyla Yargıtay'daki iş hacmi azalacak, işler daha süratle çıkacak ve bir kısım davaların üst mahkemelerde sonuçlanması, yurttaşların külfetini azaltacaktır.

Sayın dinleyicilerim,

Barolar Adalet cihazının işleminde etkili birer organ, Avukatlar Adaletin meydana çıkarılmasında, bir hakkın yerine getirilmesinde Adalete, Hâkime yardımcı meslektaşlardır. Hâkim ve avukat arasındaki ilişkiler, daima Adalete, hakka olumlu yönde etkili bir ilişki olmalıdır. Avukatların başka mahallerde veya mahkemelerde işleri olduğu nazara alınarak duruşma saatleri belli fasıllarla ayrılmalıdır. Diğer yönden Anayasa gereği yargı yetkisini kullanan ve mahkemeyi temsil eden hâkime karşı yurttaşların saygı ve itimadını sarsacak davranışlardan sakınmak ve görevinin ağırlığını, insan takatinin üstünde çalışma durumunda bulunduğunu gözönünde tutmak bir meslektaşlık borcudur. Aynı suretle avukatın da, bir hakkın yerine getirilmesi için çaba sarfeden ve savunma hakkının temsilcisi durumunda olan bir meslektaş olduğu unutulmamalıdır. Adalet cihazının işleminde Baroların önemli organlar olduğunu ifade etmiştim. Mücerret bu yön Baroların bağımsız bir kuruluş olmasını gerektirir. Avukatlık Kanununda bu yönü aksatan hükümlerin düzeltileceğine, Türkiye Barolar Birliğinin, Dünya Baroları arasında lâayık olduğu yeri alacağına inanmaktayım.

Sayın dinleyicilerim,

Adalet sorun ve konularının tümünün bir Adalet yılı açılışı konuşmasında ele alınması toplantının niteliği bakımından mümkün olamayacağı takdir buyrulur. Geçen konuşmamda sözünü ettiğim fakat halâ çözümlenmemiş konulardan bir kısmını yine özet olarak tekrar ele almak lüzumunu hissettim. Gerek kamu hukukunda gerek özel hukukta ilke ve kural olarak adaletin ve hakkın sürat ve isabetle yerine getirilmesi bazı koşullara bağlıdır. Yıllar süren bir dava hak sahibi için, mağdur ve hatta suçlu için bir üzüntü kaynağı olur. Adalete karşı yurttaşın güvenini sarsar. Davalarda sürati sağlayacak tedbir ve kanunların biran evvel hazırlanmasına ve ha-

zırlanmış bulunanların yüksek meclisten çıkarılmasına gayret gösterilmelidir. Bu tedbir ve kanunların neler olabileceği geçen konuşmamda ifade edilmiştir.

Hâkimlerle birlikte feragatle ve çoğu yerlerde geceleri de çalışmak zorunda kalan zabıt kâtiplerinin, Adalet memurlarının maddî durumları düzeltilmelidir. Üzüntü ile söyleyeyim ki Personel Kanunu bu memurların özel durumunu gözetmemiştir. Hâkimler Kanunu ve gerekli olan Hâkimler baremi sırasında zabıt kâtipleri ve adalet memurları bu kanunlarda yer almamıştır.

Adalet düzeni ile ilgili bir konu olan adli zabitanın kurulması geciktirilmemelidir.

1969 Adalet yılı açılışı konuşmamda üzerinde önemle durduğum, memleketimiz için maddî ve manevî ağır zararlar veren trafik konusu endişeyi gerektiren bir hal almıştır. Ara sıra sıklaştırılan kontroller, durdurulan arabalarda sürücülerden ehliyetname ve gerekli belgelerin aranmasından ibaret kalmamalıdır. Sürat kontrolü yapılmalı, araçların yollarda tüzüğe aykırı ne gibi eylem ve hareketlerde bulunduğu kontrole tabi tutulmalıdır. Kazaların çoğu, sürücülerde lüzumlu belgelerinin bulunup bulunmamasından değil (seyrüsefer) kontrolünün eksikliğinden ileri gelmektedir. Olaylara çoğunlukla kamyonların sebebiyet verdiği, kamyon sürücüsü arabasının niteliğine dayanarak nizamla riayetsizlikte kendisi için tehlike görmediği, esaslı bir kontrolda ortaya çıkacak bir vakiydir. Kontrole çıkan trafik araçları belli olduğundan bir çok hallerde kontroller gereken etkiyi yapmamaktadır. Bu konunun ayrıntılarına girmeye toplantımızın niteliği müsait değildir. Trafik Kanun ve tüzüğünde gerekli değişikliklerin yapılması, Trafik Zabitasının artırılması, Kanun ve Tüzüğün müsamahasız uygulanması gibi ön tedbirlerin bir an önce alınması zorunluğu meydandadır.

Son zamanlarda bahsettiğim noktaların dikkate alındığını ve bu alanda çalışmalara başlandığını memnuiyetle öğrenmiş bulunuyoruz. Bu husustaki uygulamaların aksatılmadan ve sürekli olarak yürütülmesi lüzumuna işaret etmek isterim.

Sayın dinleyicilerim,

Anayasamızda önemle belirtilen bir konuya da özet olarak değineceğim.

Ormanlarımızın yurt ölçüsündeki değer ve önemi şüphe götürmez bir gerçektir. Denebilir ki her geçen gün, tehlikeyi artırmakta,

yurdun geleceği için endişe vermektedir. Yurt savunmasının, ekonomisinin, toplum sağlığının, sosyal düzenin bir yönden ormanlarımızın geleceğine bağlı bulunduğunu söylemekte mübalâa olmasa gerektir. Orman suçlarının işlenmemesini, azalmasını öngörecek surette çağımızın görüşüne, bilim ve tekniğe uygun ve yalnız yurt ve toplum yararını ve geleceğini gözeten amaç ile tedbirleri ivedilikle almalı ve Anayasamızın bu husustaki hükümlerini gözden uzak tutmamalıyız.

Sayın konuklarımız ve değerli arkadaşlarım,

1970-1971 Adalet yılını kapsayan konuşmamda Adalet işlerine ilişkin konu ve sorunların bir kısmına değinmiş bulunuyorum. Hukuk düzeni içinde yargı, düzenin bir bölümünü, fakat en önemli bölümünü teşkil eder. Anayasanın 2 inci maddesi Türkiye Cumhuriyetini bir hukuk devleti olarak nitelemiştir. Bu bakımdan sorunların, konuların hukuk yoluyla, hukuk düzeni içinde çözümlenmesi Anayasanın öngördüğu bir ilkedir. Anayasamızda öngörülen ilkeler, çağdaş uygarlığın vazgeçilmez ilkeleridir. Bunların tümü ile gerçekleşmesi ve varlığımızın temeli olan Atatürk inkilâplarının korunması yolunda hukukun üstünlüğu ilkesine riayet ederek, bütün Milletçe görevli sayılırız.

Konuşmama son verirken bu toplantıya şeref veren ve beni dinlemek sabır ve lütfunu gösteren sayın konuklarımıza, sayın Hâkim ve Savcı arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Ulvî Adalet hizmetinin görevlilerine yeni Adalet yılında başarılar dilerim.